

REMISSVAR

2023-02-09

Dnr: BO 2023-0337

Socialdepartementet
s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Promemorian om ett förtydligt brottsförebyggande ansvar för socialnämnden

(dnr S2023/03181)

Inledning

Barnombudsmannen yttrar sig med utgångspunkt i uppdraget att företräda barns och ungas rättigheter utifrån FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) och utifrån FN:s kommitté för barnets rättigheter (Barnrättskommittén) allmänna kommentarer samt rekommendationer till Sverige.

Barnombudsmannen kommenterar vissa förslag och bedömningar som bedöms vara särskilt relevanta ur ett barnrättsperspektiv.

Allmänt om promemorian

Barnombudsmannen instämmer i att brottsligheten är ett allvarligt samhällsproblem, inte minst samhällsutvecklingen med allt yngre barn och unga som utnyttjas i och rekryteras till kriminella nätverk. Barnombudsmannen vill i sammanhanget lyfta fram Barnrättskommitténs senaste rekommendationer till Sverige och den djupa oro som uttrycks där avseende barns ökade inblandning i organiserad brottslighet. Barnrättskommittén rekommenderar Sverige att utarbeta en strategi, baserad på forskning, för att förebygga ungdomsbrottslighet.¹

I promemorian anges att förslagen är att betrakta som en komplettering till betänkandet *En hållbar socialtjänst – En ny socialtjänstlag* (SOU 2020:47). Detta betänkande presenterades i augusti 2020 och innehöll viktiga och omfattande reformförslag såsom ett förtydligt ansvar för förebyggande arbete, krav på god kvalitet och en kunskapsbaserad socialtjänst, ny lag om socialtjänstdataregister, och ett förtydligt barnrättsperspektiv. I september 2023 meddelade regeringen att en ny

¹ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport (CRC/C/SWE/CO/6-7), p. 45 (c)

socialtjänstlag ska komma på plats under år 2024 och att statliga medel ska skjutas till under åren 2024-2028². Betänkandet bereds fortfarande på regeringskansliet och det är inte klarlagt om avsikten är att förverkliga samtliga förslag i betänkandet, och annars vilka förslag som ska tas vidare och under vilken tidsperiod. Flera parallella utredningar pågår på området, bland annat genom *Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15)* förslås ändringar som har relevans för förslagen i promemorian. Dessa omständigheter gör det svårare att skapa sig en helhetsbild och att ta ställning till förslagen.

I promemorians avsnitt om konsekvenser för barn anges att en tidig upptäckt av barn i risk och ett tydligt ansvar för socialnämnden förväntas få positiva konsekvenser för barn, något också Barnombudsmannen lyfte fram i sin årsrapport 2023³. Barnombudsmannen anser dock att det inte är tydligt hur effektiva förslagen väntas bli utifrån att förutsättningarna för genomförande inte i så stor utsträckning problematiseras. Det är viktigt att staten följer och utvärderar resultatet av de krav som ställs på kommunerna.

Promemorian berör i allra högsta grad barn, trots detta tas barnkonventionen inte upp på ett enda ställe i promemorian. Detta är enligt Barnombudsmannen problematiskt. FN:s barnrättskommitté framhåller i sina senaste rekommendationer vikten av att de mekanismer som ska stödja barn som utsatts för våld, inklusive socialtjänsten, har tillräckliga resurser.⁴

4.1 Socialnämnden ska arbeta brottsförebyggande

Barnombudsmannen tillstyrker utredningens förslag med de medskick som framgår ovan.

4.2 Förebygga och motverka kriminalitet bland barn och unga

Barnombudsmannen tillstyrker förslaget. Barnombudsmannen vill i sammanhanget lyfta fram några av de förslag myndigheten lämnade i årsrapporten 2023, *"Jag hade vitt hjärta"* om ökad kunskap och förbättrat skyddsnät för barn. Genom att kartlägga och analysera omständigheterna kring de barn och unga som dömts till sluten ungdomsvård eller fängelse, och barnens egna erfarenheter, kan samhället dra lärdom om hur kriminalitet kan förebyggas genom tidiga insatser.

I PM:en *Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15)* föreslås att orosanmälningar ska göras sökbara och att fler verksamheter tydligt blir anmälningspliktiga,

² <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/09/regeringen-banar-vag-for-ny-socialtjanstlag/>

³ Barnombudsmannen (2023) *Jag hade ett vitt hjärta*

⁴ FN:s kommitté för barnets rättigheter, Sammanfattande slutsatser och rekommendationer om Sveriges kombinerade sjätte och sjunde periodiska rapport (2023), punkt 24 (b)

vilket är i linje med de förslag som lagts fram i Barnombudsmannens årsrapport. Barnombudsmannen vill också betona vikten av att kunskapen ökar bland anmälningspliktiga så att de på bästa sätt kan tillgodose barns intressen. Vidare vill Barnombudsmannen påpeka vikten av att relevanta högskoleutbildningar inkluderar obligatoriska moment avseende kunskap om våld och försummelse mot barn.

4.3 Ett effektivare brottsförebyggande arbete

Barnombudsmannen instämmer i utredningens bedömning med följande synpunkter. Barnombudsmannen instämmer i att socialtjänsten ska arbeta i enlighet med evidens och beprövad erfarenhet. Evidens kan ge tydliga svar om insatsers effekter, på generell gruppnivå.

Barnombudsmannen vill betona vikten av att socialtjänsten ska arbeta tvärprofessionellt med barnet i fokus och att barnets bästa alltid kommer i första rummet. Det är vidare viktigt att hänsyn tas till behov hos olika grupper av barn, i PM:en lyfts flickor och pojkar med utländsk bakgrund fram⁵. Det kan behövas olika typer av tillvägagångssätt för att säkerställa att rättigheterna uppfylls för olika grupper av barn. Forskning visar exempelvis att den terapeutiska relationen, såsom relation mellan socialarbetare och barn, bidrar i minst lika stor utsträckning till effekt oavsett typ av behandling. Relationens betydelse i evidensbaserad praktik är viktig⁶, och det är avgörande att det skapas förutsättningar för att barn, och i synnerhet barn i utsatthet, får möjlighet att skapa långsiktiga, tillitsfulla relationer till de människor de möter inom socialtjänsten.

Det är också av intresse att veta i vilken utsträckning socialnämnderna når ut till de barn som behöver insatser, i jämförelse med hur många barn som skulle *behöva* nås av insatser. Det är viktigt att det skapas adekvata förutsättningar för socialnämnderna att nå alla grupper av barn. Även om metoderna är ändamålsenliga och kunskapsbaserade är de otillräckliga om de barn som behöver insatser inte nås av dem.

4.4 Ansvaret för det brottsförebyggande arbetet vilar på flera aktörer

Barnombudsmannen instämmer i utredningens bedömning med följande kommentarer. Kommunernas brottsförebyggande ansvar är reglerat i lagen (2023:196) där ju också socialnämnderna ingår. Nu föreslå alltså en kompletterande lagstiftning innan effekterna av (2023:196) utvärderats. Ett utpekat ansvar i det brottsförebyggande arbetet borde inte innebära någon inskränkning i det ansvar som vilar på andra verksamheter eller huvudmän. Ändå finns det en risk att socialnämnden, genom ett särskilt utpekat ansvar, kommer att hamna i situationer där andra verksamheter

⁵ S 22 i PM:en

⁶ Norcross, JC & Wampold, BE (2011). Evidence-Based Therapy Relationships: Research Conclusions and Clinical Practices. *Psychotherapy*, 48: 98-102

eller huvudmän inte fullgör det ansvar som åligger dem. Det är viktigt att rollfördelningen är tydlig mellan de olika aktörerna inom det brottsförebyggande arbetet så att detta förhindras. Risken finns att barn annars hamnar mellan stolar, i synnerhet när det gäller insatser som kommunen enligt lag inte får, eller har kompetens att, utföra.

Föredragande i ärendet har varit utredare Elin Fischer. I den slutliga handläggningen av ärendet har även biträdande avdelningschef Tove Björnheden deltagit.

Elisabeth Dahlin
Barnombudsman